

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Проректор з науково-педагогічної роботи
та молодіжної політики Маріупольського
державного університету**

Юлія ДЕМИДОВА

«06» березня 2026 р.

ВИСНОВОК

**Маріупольського державного університету
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
КУХОЦЬКОЇ Тетяни Григорівни
на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 052 Політологія**

Витяг

**з протоколу № 2 засідання кафедри політології та міжнародних відносин історичного
факультету Маріупольського державного університету від 24 лютого 2026 року**

Присутні:

Головуючий на засіданні – завідувач кафедри політології та міжнародних відносин,
к.політ.н., доцент Максим БУЛИК.

Професор кафедри політології та міжнародних відносин, д.політ.н., професор
Костянтин БАЛАБАНОВ; професор кафедри політології та міжнародних відносин, д.і.н.,
професор Ірина ГРІДІНА; доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к.і.н.,
доцент Юлія КОНСТАНТИНОВА; доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
к.і.н., доцент Сергій ПАХОМЕНКО; доцент кафедри політології та міжнародних відносин,
к.політ.н., доцент Анастасія ТРОФИМЕНКО; доцент кафедри філософії та соціології,
к.соц.н. Олександр ЗУБЧЕНКО, завідувач кафедри філософії та соціології, к.політ.н.,
доцент Тетяна ІВАНЕЦЬ, професор кафедри філософії та соціології, д.філос.н., професор
Ігор ГУДИМА, здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань
05 Соціальні і поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія Злата ОСІПОВА,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні і
поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія Тетяна КУХОЦЬКА.

Запрошені:

Юлія ДЕМИДОВА – к.пед.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та
молодіжної політики Маріупольського державного університету;

Алла НОВІКОВА – начальник відділу з питань запобігання та виявлення корупції
Маріупольського державного університету;

Серед присутніх – 3 доктори наук (1 – з політичних наук), 7 кандидатів наук (в т.ч.
3 – з політичних наук).

Порядок денний

1. Публічна презентація дисертаційної роботи здобувача кафедри політології та міжнародних відносин історичного факультету Маріупольського державного університету Кухоцької Тетяни Григорівни на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» (науковий керівник: к.політ.н., доцент Анастасія Вікторівна Трофименко).

До Вашої уваги на розгляд на публічній презентації пропонується дисертаційна робота Кухоцької Тетяни Григорівни на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», представлені на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Тема дисертаційної роботи була затверджена рішенням Вченої ради від 02 листопада 2022 р. (протокол № 3) з формулюванням «Політичні комунікації як фактор розвитку політичного процесу». Тему дисертаційної роботи уточнено рішенням Вченої ради від 24 вересня 2024 р. (протокол № 2) з формулюванням «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності».

До кафедри представлені для розгляду: академічна довідка про виконання освітньо-наукової програми, висновок наукового керівника, копії наукових публікацій, рукопис дисертації, акти впровадження та інші матеріали.

ВИСТУПИЛИ:

Тетяна КУХОЦЬКА представила презентацію за основними положеннями дисертації «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 «Політологія».

Шановний головуєчий, шановні члени методичного семінару кафедри! До вашої уваги представлено дисертаційну роботу на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності».

У XXI столітті політичні комунікації перетворилися на один із ключових елементів функціонування сучасних політичних систем. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація політичної сфери, поширення соціальних медіа, трансформація традиційних медіасистем і поява нових комунікаційних платформ суттєво змінили структуру політичної взаємодії, механізми формування громадської думки та процеси політичної соціалізації.

В сучасному науковому дискурсі політична ідентичність розглядається саме як динамічний соціально-політичний конструкт, що формується у процесі комунікативної взаємодії політичних акторів, медіа, громадянського суспільства та інститутів влади. Тому в умовах, коли в глобальному політичному просторі посилюється роль інформаційно-комунікаційних впливів як інструментів політичної боротьби, маніпуляції, дезінформації та когнітивної війни, актуалізується проблема політичної ідентичності як об'єкта цілеспрямованого впливу.

В українських реаліях проблема політичних комунікацій та політичної ідентичності набула особливої значущості внаслідок російської військової агресії, яка має гібридний характер і поєднує військові, інформаційні, психологічні, політичні та кібернетичні інструменти впливу. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році суттєво посилює роль інформаційно-комунікаційного виміру війни, зробивши політичні комунікації ключовим полем протистояння. На сьогодні російська агресія супроводжується масштабними кампаніями дезінформації, пропаганди та маніпулятивних комунікаційних стратегій, спрямованих на дестабілізацію українського суспільства, підри-

довіри до державних інститутів, делегітимацію української державності та розмивання української політичної ідентичності. У таких умовах політична ідентичність виступає не лише соціокультурним і політичним феноменом, а й стратегічним ресурсом національної безпеки, чинником суспільної консолідації та стійкості політичної системи.

Попри значний обсяг наукових досліджень у сфері політичних комунікацій і політичної ідентичності, проблема їх взаємозв'язку в контексті зростання впливу інструментів цифрового середовища на політичні процеси в суспільстві та трансформації політичної публічної сфери в умовах активізації гібридної війни з боку РФ залишається недостатньо вивченою у вітчизняній політичній науці. Це зумовлює необхідність комплексного теоретико-методологічного та емпіричного аналізу політичних комунікацій як системного фактора формування політичної ідентичності в сучасній Україні, що підтверджує актуальність даної дисертації в теоретичному вимірі. Що стосується актуальності в прикладній сфері, то вона обумовлена практичною значущістю отриманих результатів для розробки ефективної державної інформаційної та комунікаційної політики в сфері протидії інформаційно-психологічним загрозам, зміцнення національної єдності та демократичної політичної культури в умовах російської військової агресії та постконфліктного розвитку України.

Об'єктом дисертаційної роботи виступає політична комунікація.

Предметом дослідження – політична комунікація як фактор формування політичної ідентичності.

Мета дисертаційної роботи – на основі комплексного дослідження визначити роль політичної комунікації в формуванні сучасної української політичної ідентичності, зокрема в умовах російської військової агресії.

Досягнення цієї мети передбачало виконання наступних наукових завдань:

- дослідити теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «політична комунікація» з урахуванням міждисциплінарності цього феномену та особливостей визначеного об'єкта та предмету дослідження;

- проаналізувати стан наукової розробки теми та джерельну базу, сформувати методологічну платформу дослідження;

- визначити основні механізми політико-комунікаційних взаємодій в українському суспільстві та їхню характерну специфіку на різних етапах історичного розвитку;

- з'ясувати роль соціальних мереж та месенджерів у політичній комунікації, виокремивши переваги та основні потенційні загрози для безпеки українського суспільства;

- схарактеризувати основні комунікаційні фактори формування української ідентичності в умовах війни, виявити специфіку їхнього впливу, недоліки та переваги окремих комунікаційних інструментів;

- дослідити політичну ідентичність як об'єкт впливу в гібридній війні РФ проти України, зокрема визначити основні задачі, напрями та соціальні групи, на які РФ спрямовує свій вплив в цій сфері, інструменти та технології просування ідентичності «руського миру»;

- сформувати рекомендації щодо протистояння російській агресії у сфері політичної ідентичності з урахуванням специфіки російського впливу на різні соціальні групи.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вперше в українській науці проведено комплексний політологічний аналіз, визначено основні етапи, специфіку розвитку політичних комунікацій в Україні та їх вплив на конструювання консолідованої політичної ідентичності, зокрема в умовах російської збройної агресії проти України.

Сформульовані наукові результати, положення та узагальнення мають наукову новизну, що полягає у наступному:

Вперше:

- здійснено комплексний аналіз політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності;

- з'ясовано, що ідентичнісний складник війни РФ проти України включає два основних процеси, які спрямовані на різні групи населення та передбачають застосування різних стратегій та різні канали впливу: протидія процесам формування консолідованої ідентичності української політичної нації (об'єктом впливу є громадяни України, зокрема і на тимчасово окупованих територіях) та перешкоджання сприйняттю українців як консолідованої політичної нації з власною політичною ідентичністю (об'єктом впливу є населення РФ та іноземних держав, перш за все, союзників України).

- запропоновано методи протидії деструктивному впливу з боку РФ у сфері політичної ідентичності з урахування специфіки різних груп адресатів: громадяни України на контрольованих Києвом територіях; населення тимчасово окупованих територій; населення РФ; населення іноземних держав (перш за все Європи та інших союзників України).

Удосконалено:

- розуміння базових поняттєвих категорій з тематики дослідження, зокрема таких понять як «політична комунікація», «політична ідентичність», «соціальні медіа», «пропаганда», «політична культура»;

- класифікацію основних інструментів політичної комунікації з урахуванням останніх тенденцій, зокрема поширення впливу соціальних медіа та штучного інтелекту, класифікацію основних структурних елементів політичної ідентичності;

- типологізацію етапів розвитку політичної комунікації в Україні – на основі систематизації чинних підходів розроблена авторська періодизація етапів розвитку політичної комунікації в Україні.

Отримали подальший розвиток:

- наукове осмислення політичної комунікації, її особливостей в сучасному світі, вплив новітніх технологій на її еволюцію, основні переваги та потенційні виклики та загрози;

- обґрунтування основних засад гібридної війни, зокрема специфіки її реалізації проти України, еволюція, інструментарій, механізми;

- дослідження політичної ідентичності української нації, її місце в політичних процесах та стратегії національної безпеки, проблема пострадянської ідентичності.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи можуть використовуватися органами місцевого самоврядування, виконавчої влади та іншими стейкхолдерами в процесі формування єдиного підходу щодо розбудови політичної ідентичності (як на рівні держави, так і на рівні окремих територіальних громад), розробки підходів до протистояння російській дезінформації та маніпуляції, розробки комплексної стратегії щодо захисту української політичної ідентичності від гібридної агресії РФ, формування позитивного іміджу України в країнах Європи, роботи з населенням тимчасово окупованих територій.

Положення та матеріали дисертації можуть бути використані у навчальному процесі, під час підготовки навчального контенту та розробки методичної літератури, викладання дисциплін: «Політичні процеси та політичні відносини», «Політологія», «Соціологія», «Політичні комунікації», «Політична психологія», «Політична культура» тощо.

В результаті проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Політична комунікація – це комплексний суспільний феномен, що формується на перетині політичної та комунікаційної сфер, тому розвиток та трансформацію політичної комунікації доцільно розглядати у контексті процесів, які відбуваються в цих двох сферах. Політична комунікація становить собою системну мережу взаємодій між політичними інститутами та суспільством, що забезпечує циркуляцію інформаційних потоків, реалізацію політичного діалогу, здійснення влади, які необхідні для повноцінного функціонування політичної сфери. Розвиток політичної комунікації обумовлений еволюцією комунікаційних технологій: радіо, телефон, телебачення, інтернет тощо. В межах політичної комунікації можна виокремити демократичну модель (двосторонню, що характеризується високим рівнем відкритості) та тоталітарну модель (односторонню, що

містить такі елементи як залякування, насилля, примус, маніпулятивність). Для України, як і для інших пострадянських країн, притаманними є пережитки тоталітарних цінностей та традицій, хоча після Революції Гідності та в умовах протистояння російській агресії спостерігається пришвидшення трансформації в бік демократичної моделі політичної комунікації.

2. Комплексний аналіз вітчизняного та міжнародного наукового доробку дозволив виокремити три ключові групи досліджень, які були нами використані для досягнення поставлених наукових завдань: праці, присвячені теоретичним засадам політичної комунікації; дослідження, що розкривають специфіку політичної комунікації в Україні; наукові розвідки, спрямовані на вивчення політичної ідентичності.

Джерельну базу дослідження склали чотири основні групи джерел: нормативно-правові акти України та ЄС у сфері політичної комунікації, аналітичні матеріали та результати соціологічних досліджень, офіційні ресурси державних і громадських інституцій, контент соціальних медіа й месенджерів. Визначена структура джерел забезпечила емпіричну верифікацію теоретичних положень і дозволила комплексно проаналізувати сучасні процеси у сфері політичної комунікації та ідентичності.

Методологічні засади дослідження ґрунтувалися на поєднанні системного, історичного, проблемного та хронологічного підходів, а також використанні методів аналізу, синтезу, моделювання, контент-аналізу, порівняльного, статистичного та прогностичного аналізу, що забезпечило наукову обґрунтованість, міждисциплінарність і аналітичну цілісність дослідження.

3. Політична комунікація в Україні обумовлена особливостями її історичного розвитку, зокрема пострадянською спадщиною, яка вплинула на формування політичної культури, моделі політичної соціалізації та структуру політичних еліт в нашій країні. В структурі національної політичної комунікації ми виокремили два основних напрями: забезпечення діалогу в межах електорального процесу та забезпечення діалогу органів державної влади з інститутами громадянського суспільства.

Перший напрямок (діалог в електоральному процесі) включає три основні етапи (на основі особливостей розвитку виборчих технологій): 1991 – 1998 роки, 1998 – 2004 роки, з 2004 року і до сьогодні. При цьому в межах третього етапу ми виокремили декілька підетапів: 2004 – 2014 роки – перехід до сірих і білих політичних технологій, продовження маніпуляцій на темі суспільного розколу; 2014–2022 роки – активізація процесів демократизації, війна на Сході України як новий елемент порядку денного, розширення застосування нових цифрових технологій у політичній комунікації; з 2022 року до сьогодні – ідеї суспільної консолідації та розбудови української ідентичності як базові, специфіка розвитку політичної комунікації в умовах воєнного стану. Також у цей період відбувається поступова активізація процесів формування політичних орієнтацій в міжвиборчий період через інструменти, які не регулюються законодавством, яке регулює політичні та виборчі питання: політичні ток-шоу, політичні фільми, серіали, казки, політичні підкасти тощо.

Другий напрямок (діалог з громадянським суспільством) формально почав розвиватися з 2000 року (у форматі дорадчих органів в місцевій владі, консультацій з громадськістю), а активізувався після Революції Гідності 2014 року в умовах загального курсу на демократизацію, цифровізацію та децентралізацію. Виникають такі нові форми як електронні петиції, бюджет громадської участі, зростає загальний рівень онлайн-активності громадян, що свідчить про поступовий перехід до більш рівноправної та конструктивної моделі політичного діалогу.

4. Соціальні медіа та месенджери в умовах цифровізації перетворилися на впливовий інструмент політичного впливу, що наближує політичний процес до електорату, розширює можливості участі громадян та сприяє демократизації політичного діалогу. Їх використання забезпечує швидку мобілізацію протестних рухів, формування громадської думки через емоційно насичений і візуалізований контент, застосування мемів, хештегів і політичних інтернет-флешмобів як інструментів консолідації суспільства та протидії зовнішній агресії. Водночас неконтрольований характер нових медіа створює суттєві безпекові ризики:

поширення дезінформації та пропаганди, маніпулювання емоціями користувачів, обходження виборчих обмежень, координація протестної активності та просування антидемократичних і радикальних наративів. Активне використання соціальних мереж РФ для впливу на українське та європейське суспільство, діяльність ботів і тролів, а також зростання довіри до Telegram як «першоджерела» інформації посилюють загрози інформаційній безпеці та суспільній стійкості. При цьому нормативне регулювання у сфері соціальних медіа залишається мінімальним.

5. В умовах російської військової агресії виникла нагальна потреба у формуванні нової консолідованої української політичної ідентичності, яка б дала змогу відмежуватися від символів та цінностей «руського миру» та російської тези про єдиний або братній народ. Ми визначили, що розбудова політичної ідентичності в Україні в цих умовах здійснювалася на двох рівнях: державному (передбачав реалізацію державного курсу в цій сфері) та громадському (включав ініціативи та механізми громадянського суспільства та активне залучення соціальних медіа). Ключовими комунікаційними факторами формування політичної ідентичності було визначено політичну культуру; політичні символи, зокрема символічні фігури добровольця та волонтера; політичні свята; політику пам'яті та мережеві механізми консолідації громадян, функціонування яких значною мірою забезпечується соціальними медіа.

6. Політична ідентичність українців є одним із ключових об'єктів цілеспрямованого впливу, який РФ здійснює в межах гібридної війни. В структурі цього впливу ми виокремили два ключових напрямки: по-перше, підрив процесів формування консолідованої української політичної нації серед громадян України; по-друге, делегітимізацію української політичної ідентичності в очах громадян РФ та міжнародної спільноти. Основними соціальними групами, на які спрямовано вплив російської пропаганди, виступають наступні: населення підконтрольних Україні територій (основна мета – розкитування політичної ситуації та перешкоджання формування консолідованої політичної ідентичності); мешканці тимчасово окупованих регіонів (викорінення української ідентичності, відчуття належності до української нації та експорт російської ідентичності); громадяни РФ (перешкоджання сприйняттю українців як консолідованої політичної нації з власною політичною ідентичністю, дегуманізація українців, виправдання російської агресії); іноземні аудиторії, насамперед європейські суспільства (показати Україну як недодержаву, яка витрачає європейські гроші та потенційно загрожує європейській безпеці). Для кожної групи застосовуються диференційовані інформаційні стратегії, канали комунікації та наративні акценти.

7. На основі результатів проведеного дослідження ми сформуваємо рекомендації щодо протидії російському впливу з урахуванням специфіки окремих соціальних груп. Для населення підконтрольних Україні територій пріоритетними заходами визначено обмеження присутності проросійських джерел інформації, системна протидія дезінформації через фактчекінг і програми медіаграмотності, розробка та просування альтернативних ідентичнісних наративів і вірусного контенту, що популяризує українську ідентичність та сприяє національній консолідації. Для мешканців тимчасово окупованих територій доцільно використовувати Telegram-канали для поширення об'єктивної інформації та спростування пропагандистських меседжів, застосовувати багатомовну комунікацію, уникати радикальної риторики та забезпечувати доступ до української ідентичності через дистанційну освіту й освітні пільги. Для європейських аудиторій необхідно виробити чіткі базові наративи української ідентичності та просувати їх через культурну дипломатію, ініціативи діаспори, медіаконтент і спільні міжнародні проекти, а також координувати дії з європейськими структурами у сфері протидії дезінформації та мінімізувати внутрішні проблеми, які РФ використовує для маніпуляцій. Щодо російської аудиторії, то тут наративи української ідентичності ефективніше просувати через культурні продукти, вірусну рекламу в соціальних мережах та авторитетних російських діячів, які не підтримують агресію.

Дякую за увагу!

Після закінчення презентації здобувачки Кухоцької Тетяни Григорівни присутніми фахівцями були поставлені наступні питання:

Доктор історичних наук, професор **Ірина ГРІДІНА**: Добрий день, пані Тетяно. Хочу поставити Вам кілька питань, а саме: Які концепції політичної ідентичності найбільш релевантні для аналізу політичних комунікацій? А також, як політичні комунікації співвідносяться з процесами соціалізації та формування колективної пам'яті?

Тетяна КУХОЦЬКА: Дуже дякую, пані Ірино за питання. Так, політичну ідентичність доцільно аналізувати через поєднання кількох взаємодоповнюваних концепцій. По-перше, класичні теорії соціальної ідентичності (Г. Таджфел, Дж. Тернер) пояснюють, як належність індивіда до певної групи формує його політичні уподобання та взаємодію в суспільстві. По-друге, концепція «уявлених спільнот» Б. Андерсона підкреслює символічну роль політичних комунікацій у створенні відчуття єдності та спільної національної приналежності. Важливим є також підхід комунікативної дії Ю. Габермаса, який акцентує на раціональному діалозі як основі демократичної ідентичності, та комунікаційна теорія нації К. Дойча, яка звертає увагу на «комплементарність комунікативних засобів» – тобто взаємодоповнюваність звичок, символів, спогадів і культурних практик, що об'єднують народ у єдину спільноту. Комплементарність, на думку Дойча, є ключовим механізмом підтримки внутрішньої згуртованості нації. Політична комунікація в цьому контексті спирається на національну політичну культуру, де авторами інформації виступають як політична еліта, так і народні маси та суспільно-політичні інститути. Питання політики ідентичності, за А. Мірке-Затварницькою, поділяється на солідарну та опозиційну, що дозволяє оцінити, як комунікаційні практики підтримують або трансформують групову приналежність. Таким чином, політичні комунікації можна досліджувати через інтеграцію соціально-психологічних, культурних та дискурсивних підходів, що дозволяє комплексно оцінити процеси формування ідентичності у суспільстві та їхнє відображення у політичній поведінці.

Щодо іншого питання, хочу зазначити, що політичні комунікації виступають каналом передавання цінностей, норм і символів, які закріплюються у процесі політичної соціалізації. Вони формують колективну пам'ять через інтерпретацію історичних подій, героїв та національних міфів. Засоби масової інформації та офіційні дискурси визначають, які події стають частиною спільної ідентичності. Соціалізація через комунікації забезпечує відтворення політичних традицій і водночас адаптацію до нових умов. Таким чином, політичні комунікації є механізмом інтеграції індивідуальних досвідів у колективну пам'ять суспільства.

Доктор політичних наук, професор **Костянтин БАЛАБАНОВ**: Вітаю, пані Тетяно. Мої питання полягають у наступному. По-перше, мене цікавить, які канали комунікації найбільше впливають на формування політичної ідентичності молоді? По-друге, чи існують, на Вашу думку, відмінності у впливі політичних комунікацій на ідентичність у різних регіонах України?

Тетяна КУХОЦЬКА: Дякую шановний Костянтине Васильовичу, за цікаві питання. Маю зазначити, що соціальні мережі сьогодні є головним каналом впливу на політичну ідентичність молоді, адже вони поєднують інформаційний, емоційний та інтерактивний вимір. Молодь отримує новини не лише від офіційних джерел, а й через блогерів, інфлюенсерів та онлайн-спільноти, що формує багатошаровий дискурс. Традиційні медіа, як телебачення чи друковані видання, мають менший вплив, але залишаються важливими у формуванні базових політичних орієнтирів. Офіційні заяви та публічні дебати створюють рамки легітимності, які молодь інтерпретує через призму власних цінностей та досвіду. Таким чином, найбільший ефект має синергія соціальних мереж з офіційними комунікаціями, що разом визначають політичну ідентичність молодого покоління.

Що стосується другого питання. Так, відмінності існують і вони зумовлені історичними, культурними та соціально-економічними чинниками. У західних регіонах політичні комунікації часто апелюють до європейських цінностей та національної ідентичності, що посилює демократичні орієнтації. У східних та південних регіонах, особливо тих, що зазнали впливу російської пропаганди, комунікації можуть мати інший акцент — на соціально-економічних питаннях чи локальних проблемах. В умовах війни ці відмінності частково нівелюються, адже загальнонаціональні меседжі про єдність та спротив агресії стають панівними. Проте регіональний контекст залишається важливим для розуміння того, як політичні комунікації формують ідентичність у різних частинах країни.

Кандидат історичних наук, доцент **Юлія КОНСТАНТИНОВА**: Добрий день, я хочу зосередитися на наступних питаннях. Чи можна розглядати політичні комунікації як інструмент конструювання «уявлених спільнот» (за Бенедиктом Андерсоном)? А також, які стратегії політичних комунікацій можуть сприяти зміцненню демократичної політичної ідентичності?

Тетяна КУХОЦЬКА: Дякую за запитання, шановно пані Юліє. Так, політичні комунікації створюють символічні простори, де індивіди відчують належність до спільноти, навіть не знаючи один одного особисто. Через медіа, політичні гасла та національні символи формується відчуття єдності та спільної долі. Комунікації конструюють образ «ми» протиставлений «вони», що є основою політичної ідентичності. Уявлені спільноти виникають завдяки повторюваним наративам, які закріплюють спільні цінності та історичні інтерпретації. Таким чином, політичні комунікації є ключовим інструментом у процесі формування таких спільнот.

Водночас маю зазначити, що стратегії політичних комунікацій мають ґрунтуватися на прозорості, відкритості та доступності інформації для громадян. Важливим є використання діалогу та залучення громадськості до процесів прийняття рішень. Освітні та просвітницькі кампанії сприяють формуванню критичного мислення та стійкості до маніпуляцій. Акцент на спільних цінностях - свободі, рівності, солідарності - допомагає закріпити демократичну ідентичність. Ефективні комунікації також повинні протидіяти дезінформації, формуючи культуру довіри та відповідальності у суспільстві.

Кандидат політичних наук, доцент **Максим БУЛИК**: Добрий день, моє питання доволі практичного характеру. Як політичні комунікації можуть бути використані для протидії дезінформації та маніпуляціям?

Тетяна КУХОЦЬКА: Дякую за цікаве запитання. Політичні комунікації можуть стати інструментом протидії дезінформації через прозорість, фактчекінг та оперативне реагування на фейки. Важливим є створення освітніх програм і медіаграмотності, які навчають громадян критично оцінювати інформацію. Використання авторитетних джерел та залучення незалежних експертів підвищує довіру до офіційних комунікацій. Інтерактивні формати, як-от діалог у соціальних мережах, дозволяють швидко спростовувати маніпуляції та залучати молодь до перевірки фактів. Таким чином, політичні комунікації стають не лише каналом поширення інформації, а й механізмом захисту демократичної ідентичності від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин історичного факультету Маріупольського державного університету **Анастасія ТРОФИМЕНКО**.

Здобувачкою Кухочькою Тетяною повністю виконано індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури Маріупольського державного університету (далі – МДУ, Університет) за наступними дисциплінами, що повністю відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Здобувачкою Кухоцькою Т.Г. здобуто глибинні знання зі спеціальності (48 кредитів ЄКТС): пройдено цикли теоретичної та науково-дослідної підготовки (теоретичне навчання протягом двох років (2022 – 2024 рр., 1 – 3 семестри) та науково-дослідна практика (березень 2024 року, 4 семестр), набуто: вміння планувати і здійснювати міждисциплінарні наукові дослідження політичних процесів, демонструвати системний науковий світогляд, фахово представляти результати наукових політологічних досліджень, формулювати висновки і розробляти рекомендації, працювати в команді дослідників, дотримуючись принципів академічної доброчесності та наукової етики; уміння використовувати основні методи та засоби отримання, збереження, переробки інформації за допомогою сучасних ІКТ; вміння ідентифікувати наукові та практичні проблеми, готувати наукові тексти та доповіді, здійснювати публічну апробацію результатів досліджень державною мовою, демонструвати усну та письмову комунікацію; знань та практичних навичок використання сучасних засобів і технології організації та здійснення освітнього процесу в Україні; вміння аналізу і прогнозування політичних процесів та політичних відносин, розробки та наукового обґрунтування політичних рішень і дій, оцінки їх впливу у середньостроковій та довгостроковій перспективах.

Кухоцька Т.Г. проявила себе допитливим, ініціативним, комунікабельним, відповідальним науковцем, своєчасно виконувала всі розділи індивідуального навчального плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники кафедри. Здобувачка опанувала загальнонауковими (філософськими) компетентностями, вміннями використовувати положення і категорії філософії задля аналізу та оцінювання різноманітних фактів та явищ; застосовувати навички аналізу сучасних світоглядних та методологічних проблем (3 кредити ЄКТС).

Здобувачка Кухоцька Т.Г. здобула вміння застосовувати знання методів та технологій наукової комунікації іноземною мовою (англійською), представляти результати наукової діяльності в усній та письмовій формі іноземною мовою, аналізу наукових текстів іноземною мовою (6 кредитів ЄКТС).

Під час виконання освітньо-наукової програми здобувачка Кухоцька Т.Г. набула універсальних навичок дослідника (4 кредити ЄКТС). Здобувачкою здобуто необхідні теоретико-методологічні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для виявлення та розв'язання проблем в сфері політології, висунення гіпотези та генерування нових ідей їх комплексного розв'язання. Здобувачка Кухоцька Т.Г. провела власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

Виконання індивідуального плану наукової роботи.

Індивідуальний план наукової роботи здобувачки Кухоцької Т.Г. був затверджений рішенням Вченої ради Університету 02 листопада 2022 року (протокол № 3).

Науковий керівник: Трофименко Анастасія Вікторівна, кандидат політичних наук, доцент.

Термін виконання роботи: 2022 – 2026 роки.

Здобувачка Кухоцька Т.Г. своєчасно виконувала всі розділи індивідуального плану наукової роботи в установлені терміни. Своєчасність та повнота виконання індивідуального плану аспірантки підтверджена результатами піврічної проміжної, підсумкової (річної) та підсумкової атестації. Відповідально ставилася до поставлених завдань: формування джерельної бази дослідження, опрацювання наукової літератури, написання розділів дисертаційної роботи, підготовка до друку наукових статей в фахових виданнях України та в міжнародному виданні, доповідей на науково-практичні конференції, підготовка звітів та ін. Зокрема, своєчасно і в повному обсязі провела усі види досліджень із застосуванням сучасних методів дослідження. Комплексний системний підхід у вивченні політичної комунікації обумовив застосування сукупності методичних прийомів та інструментів задля досягнення дослідницьких завдань. В межах розвідки застосовувався історичний принцип, принцип наукової об'єктивності, термінологічний аналіз. Серед загальнонаукових методів можна виокремити аналіз, синтез та моделювання. Серед спеціальних методів треба відзначити соціологічні методи, а саме вторинний аналіз соціологічних даних. Важливим

для дослідження був контент-аналіз (кількісний та якісний) – він застосовувався при роботі з офіційними документами (закони, розпорядження, накази тощо), матеріалами зі сторінок та офіційних сайтів політиків, громадських активістів, військових, громадських організацій. Для вивчення наявних тенденцій у сфері політичних комунікацій застосовувалися такі методи як моніторинг та порівняльний аналіз. При роботі з числовими даними використовувалися методи математичного та статистичного аналізу. Для вироблення рекомендацій щодо протистояння впливу російської пропаганди, спрямованого на руйнування політичної ідентичності української нації, застосовувався прогностичний метод. Матеріал дослідження було викладено за проблемним принципом, що найбільш відповідало поставленим науковим задачам. В межах окремих тематичних блоків матеріал було розміщено в хронологічному порядку.

Актуальність дисертації. За результатами проведеного аналізу наукової літератури в обсязі 320 джерел, здобувачкою Кухоцькою Т.Г., спільно з науковим керівником, визначено актуальність теми, яка полягала в комплексному політологічному аналізі політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності з урахування викликів, пов'язаних з російською збройною агресією.

На підставі визначеної актуальності було сформульовано мету, завдання та методи дослідження.

Мета дисертаційної роботи – на основі комплексного дослідження визначити роль політичної комунікації в формуванні сучасної української політичної ідентичності, зокрема в умовах російської військової агресії. Для досягнення зазначеної мети здобувачкою було виконано наступні завдання:

- дослідити теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «політична комунікація» з урахуванням міждисциплінарності цього феномену та особливостей визначеного об'єкта та предмету дослідження;

- проаналізувати стан наукової розробки теми та джерельну базу, сформувати методологічну платформу дослідження;

- визначити основні механізми політико-комунікаційних взаємодій в українському суспільстві та їхню характерну специфіку на різних етапах історичного розвитку;

- з'ясувати роль соціальних мереж та месенджерів у політичній комунікації, виокремивши переваги та основні потенційні загрози для безпеки українського суспільства;

- схарактеризувати основні комунікаційні фактори формування української ідентичності в умовах війни, виявити специфіку їхнього впливу, недоліки та переваги окремих комунікаційних інструментів;

- дослідити політичну ідентичність як об'єкт впливу в гібридній війні РФ проти України, зокрема визначити основні задачі, напрями та соціальні групи, на які РФ спрямовує свій вплив в цій сфері, інструменти та технології просування ідентичності «руського миру»;

- сформувати рекомендації щодо протистояння російській агресії у сфері політичної ідентичності з урахуванням специфіки російського впливу на різні соціальні групи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота проводилася в рамках комплексної теми «Актуальні проблеми світових політичних процесів» (державний реєстраційний номер: 0122U001563) кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету. Внесок автора у розробку зазначеної теми полягає в аналізі ролі політичних комунікацій у формуванні, просуванні та захисту політичної ідентичності української держави в умовах російської агресії, яка зокрема передбачає ідеологічний складник у форматі ідеологічної концепції «руського миру».

Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна. Здобувачкою Кухоцькою Т.Г.

Вперше:

– здійснено комплексний аналіз політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності;

– з'ясовано, що ідентичнісний складник війни РФ проти України включає два основних процеси, які спрямовані на різні групи населення та передбачають застосування різних стратегій та різні канали впливу: протидія процесам формування консолідованої ідентичності української політичної нації (об'єктом впливу є громадяни України, зокрема і на тимчасово окупованих територіях) та перешкодження сприйняттю українців як консолідованої політичної нації з власною політичною ідентичністю (об'єктом впливу є населення РФ та іноземних держав, перш за все, союзників України).

– запропоновано методи протидії деструктивному впливу з боку РФ у сфері політичної ідентичності з урахування специфіки чи різних груп адресатів: громадяни України на контрольованих Києвом територіях; населення тимчасово окупованих територій; населення РФ; населення іноземних держав (перш за все Європи та інших союзників України).

Удосконалено:

– розуміння базових поняттєвих категорій з тематики дослідження, зокрема таких понять як «політична комунікація», «політична ідентичність», «соціальні медіа», «пропаганда», «політична культура»;

– класифікацію основних інструментів політичної комунікації з урахуванням останніх тенденцій, зокрема поширення впливу соціальних медіа та штучного інтелекту, класифікацію основних структурних елементів політичної ідентичності;

– типологізацію етапів розвитку політичної комунікації в Україні – на основі систематизації чинних підходів розроблена авторська періодизація етапів розвитку політичної комунікації в Україні.

Отримали подальший розвиток:

– наукове осмислення політичної комунікації, її особливостей в сучасному світі, вплив новітніх технологій на її еволюцію, основні переваги та потенційні виклики та загрози;

– обґрунтування основних засад гібридної війни, зокрема специфіки її реалізації проти України, еволюція, інструментарій, механізми;

– дослідження політичної ідентичності української нації, її місце в політичних процесах та стратегії національної безпеки, проблема пострадянської ідентичності.

Нові науково обґрунтовані теоретичні та / або експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для певної галузі знань та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень. Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи можуть використовуватися органами місцевого самоврядування, виконавчої влади та іншими стейкхолдерами в процесі формування єдиного підходу щодо розбудови політичної ідентичності (як на рівні держави, так і на рівні окремих територіальних громад), розробки підходів до протистояння російській дезінформації та маніпуляції, розробки комплексної стратегії щодо захисту української політичної ідентичності від гібридної агресії РФ, формування позитивного іміджу України в країнах Європи, роботи з населенням тимчасово окупованих територій.

Положення та матеріали дисертації впроваджені у навчальний процес, під час підготовки навчального контенту та розробки методичної літератури, викладання дисциплін: «Політичні процеси та політичні відносини», «Політологія», «Соціологія», «Політичні комунікації», «Політична психологія», «Політична культура» тощо (довідка № 01-30/75.1 від 23.02.2026 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Обґрунтованість та достовірність положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації забезпечено комплексним методологічним підходом та використанням сукупності методів та методичних прийомів для отримання

об'єктивної інформації та уникнення суб'єктивного бачення проблеми, що вимагає поєднання всіх традиційних підходів у дослідженні ідентичності: примордіалізму, есенціалізму, соціального конструктивізму. Найважливішими методологічними засадами у дослідженні локальних політичних ідентичностей стали системний, соціокультурний та інструменталістський підходи. У роботі використовувалися фундаментальні, загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а також загальнологічні прийоми аналізу та синтезу, абстрагування, індукції та дедукції.

Інформаційно-аналітичною та джерельною базою дослідження стали: роботи українських та іноземних науковців: монографії, статті, наукові аналітичні доповіді; нормативно-правові акти: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів, статистичні та аналітичні матеріали, сайти організацій та проєктів, які дотичні до сфер політичної комунікації та політичної ідентичності сторінки, канали та групи в соціальних мережах та месенджерах.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були презентовані та обговорені на наукових та науково-практичних конференціях: XXVII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку (м. Ліон (Франція), 2022 р.); XXV підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2023 р.); Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ» (June 23, 2023; Oxford, UK); The 25th International scientific and practical conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends» (San Francisco, USA, June 27 – 30, 2023); XXVI підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2024 р.); XXVII підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2025 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти (м. Київ, 24 квітня 2025 р.).

Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача. За темою дисертації опубліковано 11 наукових робіт, зокрема, 4 статті у періодичних наукових фахових виданнях України з політології, 7 публікацій у матеріалах наукових та науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, основні наукові положення, новизна та висновки, сформульовані визначення основних понять отримані безпосередньо автором та є особистим внеском здобувача в розробку теми дослідження.

Тема дисертації повністю відповідає спеціальності 052 Політологія (05 Соціальні та поведінкові науки).

Єдність змісту роботи, оцінка мови та стилю дисертації. Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення. Зміст анотації засвідчує її відповідність основним положенням, що викладені в тексті дисертаційної роботи.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Під час виконання дисертації здобувач дотримувався принципів академічної доброчесності, що підтверджено висновком за результатами проведеної перевірки відповідно до чинного Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових та навчально-методичних працях науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти МДУ додається (довідка від 09.02.2026). За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від

12.01.2022 № 44 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами).

Дисертація здобувачки Кухоцької Тетяни Григорівни за темою «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності» за спеціальністю 052 «Політологія» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами). Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), вимогам Положення про порядок присудження ступеня доктора філософії у Маріупольському державному університеті та може бути представлена до обговорення під час публічної презентації здобувачем наукових результатів.

Рецензент дисертаційної роботи – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин історичного факультету Маріупольського державного університету **Сергій ПАХОМЕНКО**.

Розвиток політичних систем у ХХІ столітті характеризується суттєвим посиленням ролі політичних комунікацій у процесах формування політичної свідомості, політичної культури та політичної ідентичності. У сучасних умовах політичні комунікації перетворюються на ключовий механізм артикуляції та представлення суспільних інтересів, легітимації політичної влади, формування політичних сенсів та символічних структур, що визначають політичну поведінку громадян. Розвиток цифрових технологій, соціальних медіа, нових інформаційно-комунікаційних платформ, трансформація традиційних медіасистем та поява нових форм політичної взаємодії між владою, громадянським суспільством і громадянами зумовлюють необхідність комплексного наукового осмислення політичних комунікацій як системного чинника політичного розвитку, демократичної консолідації та стійкості політичних режимів.

Особливої актуальності проблема політичних комунікацій і політичної ідентичності набуває в умовах російської військової та гібридної агресії проти України, коли інформаційно-комунікаційний вимір став однією з ключових сфер протистояння. Масштабні кампанії дезінформації, пропаганди та маніпулятивних комунікаційних стратегій, спрямованих на підрив довіри до державних інститутів, дестабілізацію суспільства та розмивання української політичної ідентичності, демонструють, що комунікаційний простір є стратегічним ресурсом національної безпеки. У цьому контексті наукове дослідження політичних комунікацій набуває не лише теоретичної, але й прикладної значущості, оскільки його результати можуть бути використані для формування державної інформаційної політики, стратегічних комунікацій, протидії інформаційним загрозам і зміцнення суспільної стійкості.

У дисертаційній роботі переконливо показано, що політична ідентичність виступає динамічним соціально-політичним конструктом, який формується у процесі комунікативної взаємодії політичних акторів, медіа, інститутів влади та громадянського суспільства. Авторка аргументовано обґрунтовує, що політичні комунікації в сучасних умовах виконують не лише функції передачі інформації, легітимації влади та мобілізації громадянської участі, але й функції конструювання політичних наративів, політичних символів та ідентичнісних моделей, які визначають траєкторії політичного розвитку суспільства та характер політичної участі громадян.

Дисертація має логічну, традиційну для робіт подібної тематики структуру і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. У вступі чітко визначено актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та наукові завдання, окреслено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ дисертації присвячено теоретико-методологічним підходам до вивчення політичних комунікацій. Він характеризується високим рівнем теоретичної

опрацьованості та системності викладу матеріалу. Авторкою здійснено ґрунтовний аналіз категоріального апарату дослідження, зокрема таких ключових понять, як «політична комунікація», «політична ідентичність», «соціальні медіа», «пропаганда», «політична культура», що дозволило уточнити їх зміст і функціональні характеристики в контексті сучасної політичної науки. Проаналізовано основні підходи до розуміння зазначених понять у сучасній вітчизняній та іноземній політологічній думці, визначено їх міждисциплінарний характер та значення для комплексного дослідження політичних процесів у сучасних суспільствах. Позитивною рисою розділу є критичний аналіз стану наукової розробки проблематики політичних комунікацій і політичної ідентичності, що супроводжується систематизацією широкого масиву вітчизняних і іноземних наукових джерел. Авторка продемонструвала здатність до узагальнення та концептуалізації теоретичних підходів, що свідчить про її глибоку обізнаність із сучасними науковими дискусіями у сфері політичної комунікації. Важливим науковим здобутком першого розділу є формування методологічної платформи дослідження, що базується на поєднанні системного, історичного, проблемного та хронологічного підходів, а також широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема аналізу, синтезу, моделювання, контент-аналізу, порівняльного, статистичного та прогностичного аналізу. Така методологічна багатовимірність забезпечує комплексність і наукову обґрунтованість отриманих результатів, підвищує рівень їх теоретичної валідності та прикладної значущості.

Загалом перший розділ створює ґрунтовну теоретико-методологічну основу для подальшого емпіричного та аналітичного дослідження проблематики політичних комунікацій і політичної ідентичності та демонструє високий рівень наукової компетентності авторки.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено комплексному аналізу специфіки політичних комунікацій в Україні та відзначається високим рівнем аналітичності й емпіричної насиченості. Авторкою переконливо доведено, що розвиток політичних комунікацій в українському суспільстві зумовлений пострадянською спадщиною, особливостями формування політичної культури та трансформаціями політичних інститутів, що дозволило окреслити системні чинники еволюції національного комунікаційного простору. Важливим позитивним аспектом розділу є виокремлення двох ключових напрямів політико-комунікаційних взаємодій: діалогу в межах електорального процесу та діалогу між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства. Така структуризація дозволяє авторці комплексно схарактеризувати канали, форми та механізми політичної взаємодії, а також визначити їх роль у формуванні політичної участі та легітимації політичної влади. Значну наукову цінність становить детальний аналіз етапів розвитку політичних комунікацій у виборчому процесі. Авторка демонструє здатність до історико-політичної періодизації, що дозволяє простежити еволюцію комунікаційних стратегій, зміну домінантних наративів і трансформацію форм політичної мобілізації на різних політичних етапах. Окрему наукову цінність має аналіз ролі соціальних мереж і месенджерів як інструментів політичної мобілізації, формування громадської думки та політичної участі. Авторкою обґрунтовано показано, що цифрові платформи стали важливим елементом сучасної політичної комунікації, який трансформує традиційні моделі взаємодії між політичними акторами та громадянами. Водночас позитивним є комплексний підхід до оцінки соціальних медіа не лише як ресурсу демократизації політичного процесу, але і як джерела нових безпекових викликів, пов'язаних із поширенням дезінформації, пропаганди та маніпулятивних інформаційних впливів.

Загалом другий розділ характеризується логічною структурованістю, концептуальною цілісністю та поєднанням історико-політичного, інституційного й комунікаційного аналізу, що забезпечує глибоке розуміння специфіки політичних комунікацій в Україні та створює надійну емпіричну основу для подальших узагальнень і висновків дисертаційної роботи.

Третій розділ дисертації присвячено комплексному дослідженню впливу політичних комунікацій на конструювання політичної ідентичності в умовах російської військової агресії проти України та характеризується високим рівнем наукової новизни та практичної значущості. Авторкою ґрунтовно проаналізовано комунікаційні фактори формування української політичної ідентичності, роль політичної культури, символів, політики пам'яті, громадянських ініціатив і соціальних медіа у процесах національної консолідації, що дозволяє розглядати ідентичність як динамічний результат взаємодії комунікативних, соціокультурних і політичних чинників. Позитивною рисою розділу є системний підхід до аналізу політичної ідентичності як соціально-політичного конструкта, який формується в умовах кризових і конфліктних трансформацій. Авторка демонструє здатність до інтеграції теоретичних підходів політичної комунікації, теорій ідентичності та безпекових студій, що забезпечує міждисциплінарний характер дослідження та підвищує його евристичний потенціал. Особливу наукову цінність має аналіз політичної ідентичності як об'єкта цілеспрямованого впливу в гібридній війні РФ проти України. Авторкою визначено основні напрями, соціальні групи та інструменти ідентичнісного впливу, що свідчить про глибоке розуміння механізмів сучасної інформаційно-психологічної війни. Такий підхід дозволяє не лише описати деструктивні комунікаційні практики, але й концептуалізувати їх у ширшому контексті політичної безпеки та стратегічних комунікацій. Вагомим науковим результатом третього розділу є формулювання практичних рекомендацій щодо протидії деструктивним комунікаційним впливам, спрямованим на підрив політичної ідентичності та суспільної стійкості. Запропоновані авторкою підходи можуть бути використані у діяльності органів державної влади, сектору безпеки і оборони, медіаінституцій та громадянського суспільства, що підкреслює прикладний характер дисертації.

Загалом третій розділ вирізняється концептуальною цілісністю, логічною завершеністю та поєднанням теоретичного й прикладного аналізу, що дозволяє розглядати його як самостійний науковий внесок у розвиток сучасних досліджень політичної комунікації та політичної ідентичності в умовах війни та кризових трансформацій політичних систем.

Поряд із численними позитивними аспектами дисертаційної роботи доцільно відзначити окремі дискусійні моменти, що потребують уточнення або подальшого розвитку:

1. На нашу думку, було б доцільно більш чітко розмежувати поняття «політична ідентичність», «національна ідентичність» та «громадянська ідентичність» у теоретико-методологічному розділі, щоб уникнути можливих термінологічних неточностей у подальшому викладі матеріалу.

2. Більше уваги в роботі потрібно було приділити питанню ролі недержавних акторів (громадських організацій, експертних спільнот, міжнародних інституцій) у формуванні української політичної ідентичності на сучасному етапі.

3. Перспективним напрямом досліджень, на нашу думку, вбачається порівняльний аналіз українського досвіду у сфері стратегічних політичних комунікацій з практиками інших держав, перш за все країнами Європейського Союзу, що може стати предметом подальших наукових пошуків здобувачки.

Однак зазначені зауваження та побажання мають виключно рекомендаційний характер і жодним чином не знижують загального високого науково-теоретичного рівня дисертаційної роботи Кухоцької Т.Г. та її значущості для розвитку вітчизняної політичної науки.

Таким чином, дисертація Кухоцької Тетяни Григорівни на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», виконана за спеціальністю 052 «Політологія», повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими

наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), та може бути представлена до захисту на засіданні разової спеціалізованої вченої ради.

Тетяна КУХОЦЬКА: Шановний Сергію Петровичу, дякую за Ваш відгук, висловлені побажання та загальну рецензію мого дослідження.

Що стосується побажання чіткішого розмежування понять «політична ідентичність», «національна ідентичність» та «громадянська ідентичність» у теоретико-методологічному розділі. У дисертації зазначені категорії розглядаються як взаємопов'язані, але концептуально відмінні феномени, що функціонують на різних рівнях соціальної й політичної ідентифікації. Політична ідентичність у роботі трактується як динамічний конструкт, що формується в межах політичної комунікації, політичної культури та політичної соціалізації, тоді як національна ідентичність розглядається як соціокультурний і символічний вимір колективної належності, а громадянська ідентичність – як правово-політична форма приналежності до політичної спільноти, заснована на громадянстві та політико-правових нормах. Разом з тим ми погоджуємося, що більш системне теоретико-методологічне розмежування цих понять із залученням сучасних концепцій ідентичності могло б підвищити концептуальну чіткість дисертаційної роботи. Зазначене зауваження враховується як перспективний напрям подальших теоретичних розробок і буде розширено в наступних наукових публікаціях.

Також хочу погодитися щодо побажання більшої уваги до ролі недержавних акторів (громадських організацій, експертних спільнот, міжнародних інституцій) у формуванні української політичної ідентичності на сучасному етапі. У дисертації діяльність недержавних суб'єктів частково розглянуто в контексті громадянського суспільства, мережових спільнот та цифрових платформ як важливих агентів політичної комунікації. Водночас ми погоджуємося, що більш детальний аналіз діяльності неурядових організацій, аналітичних центрів, міжнародних донорських структур і програм публічної дипломатії міг би розширити емпіричний та аналітичний вимір дослідження, зокрема у сфері формування політики пам'яті, стратегічних наративів, демократичної політичної культури та інституційної стійкості. Розширення аналізу ролі недержавних акторів розглядається як перспективний напрям подальших досліджень, що може бути реалізований у міждисциплінарних роботах на перетині політичної науки, соціології, комунікаційних студій та міжнародних відносин.

Дуже цікавим та перспективним є пропозиція щодо порівняльного аналізу українського досвіду у сфері стратегічних політичних комунікацій з практиками інших держав, насамперед країнами-членами ЄС. Такий підхід безперечно має значний евристичний потенціал і дозволяє глибше осмислити специфіку національних моделей політичної комунікації та формування політичної ідентичності в різних політичних і культурних контекстах. У межах дисертації основний фокус було зосереджено на українському кейсі, що зумовлено метою, завданнями дослідження та обмеженнями обсягу роботи. Водночас ми погоджуємося, що порівняльний аналіз стратегічних комунікаційних практик країн ЄС (зокрема у сфері протидії дезінформації, формування національної ідентичності та стратегічних наративів) дозволив би розширити теоретичні узагальнення та посилити прикладний вимір дослідження.

Рецензент дисертаційної роботи – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії та соціології історичного факультету Маріупольського державного університету **Тетяна ІВАНЕЦЬ**.

Актуальність дослідження політичних комунікацій у контексті формування політичної ідентичності зумовлена комплексом сучасних соціально-політичних процесів на світовому та національному рівнях. Політична ідентичність виступає не лише як психологічне усвідомлення індивідом своєї належності до певної політичної спільноти, але і як активний компонент соціальної взаємодії, що визначає політичну поведінку, участь у громадському житті та готовність до підтримки демократичних чи авторитарних практик. У

сучасних умовах глобалізації, цифровізації та інформаційної мобільності роль політичних комунікацій значно зростає, оскільки вони формують суспільні дискурси, моделюють політичні наративи та впливають на соціокультурні коди громадян.

В умовах гібридних викликів, поширення маніпулятивних стратегій та інформаційної війни, питання впливу політичних комунікацій на процеси соціалізації та формування політичної ідентичності набуває особливої ваги. Світовий досвід демонструє, що сучасні політичні технології, соціальні медіа та інформаційні кампанії здатні швидко трансформувати політичні установки громадян, посилювати поляризацію суспільства та впливати на вибір політичних лідерів. В Україні ситуація додатково ускладнюється війною з РФ, яка містить у собі ідентичнісний чинник, що робить дане дослідження актуальним не лише в теоретичній, але й прикладній площині.

Науковий інтерес до теми обґрунтовується також недостатньою кількістю досліджень, що системно аналізують механізми взаємодії комунікаційних процесів і формування політичної ідентичності в умовах сучасної політичної турбулентності. Більшість чинних робіт концентруються або на окремих аспектах політичної комунікації, таких як медіавплив, соціальні мережі або пропагандистські кампанії, або на загальних теоретичних моделях ідентичності, не враховуючи специфіку українського суспільства, яке переживає активну трансформацію політичних цінностей, норм і соціальних орієнтирів в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів.

Таким чином, дослідження політичних комунікацій як фактора формування політичної ідентичності є актуальним та соціально значущим, оскільки воно дозволяє визначити механізми впливу комунікацій на усвідомлення політичної належності індивіда; проаналізувати роль різних каналів комунікації у конструюванні політичних переконань; спрогнозувати можливі зміни у політичній поведінці населення в умовах інформаційного впливу та політичної мобілізації; дослідити процеси формування консолідованої політичної ідентичності українського суспільства в умовах російської військової агресії.

Урахування міжнародного досвіду, сучасних інформаційних викликів та національної специфіки робить дану дисертацію не лише теоретично значущою, а й прикладною, забезпечуючи комплексний підхід до вивчення процесів політичної соціалізації, впливу медіа та політичних акторів на формування ідентичності сучасного громадянина.

Дисертаційна робота побудована за логічною та традиційною для наукових досліджень подібного профілю структурою і включає вступ, три розділи, висновки та перелік використаних джерел. У вступі визначено актуальність теми, окреслено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету та наукові завдання, а також зазначено наукову новизну та практичну цінність отриманих результатів.

Перший розділ дисертації «Теоретико-методологічні підходи до вивчення політичних комунікацій» вирізняється високим рівнем системності, логічності та наукової цілісності. Він закладає теоретичну основу для всього дослідження, чітко окреслюючи категоріальний апарат та концептуальні засади вивчення політичних комунікацій. Автор ґрунтовно визначає політичну комунікацію як комплексний соціальний феномен, що формується на перетині політичної та комунікаційної сфер, та обґрунтовує її роль у забезпеченні інформаційного обміну, реалізації політичного діалогу і функціонуванні політичної системи. Висвітлення еволюції політичних комунікацій, зокрема у контексті розвитку комунікаційних технологій від радіо й телебачення до інтернету та соціальних медіа, демонструє глибоке розуміння автором історичних та сучасних трансформацій цієї сфери. Особливою перевагою розділу є комплексний аналіз моделей політичної комунікації, що дозволяє порівняти демократичну і тоталітарну моделі та простежити специфіку українського політичного простору з урахуванням пострадянських особливостей та сучасних трансформацій після Революції Гідності й в умовах протистояння російській агресії. Авторка детально показує, як новітні комунікаційні технології, соціальні медіа та інструменти штучного інтелекту впливають на структуру політичного діалогу, мобілізаційний потенціал суспільства та дистанцію між політичними акторами й

електоратом, при цьому окреслюючи актуальні ризики інформаційної маніпуляції, дезінформації та використання діпфейків.

Розділ вирізняється глибоким аналізом наукової літератури, що включає роботи з теоретичних засад політичної комунікації, дослідження української специфіки та праці з політичної ідентичності. Ці праці заклали теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, дозволили простежити еволюцію комунікаційних практик і визначити сучасні виклики, зокрема пов'язані з війною та інформаційною агресією Росії. Використання різномірної джерельної бази: нормативно-правові акти України та ЄС, аналітичні матеріали, результати соціологічних досліджень, контент соціальних мереж та офіційних ресурсів тощо, забезпечило емпіричну перевірку теоретичних положень і високу аналітичну цілісність розділу. Методологічна основа розділу відзначається міждисциплінарністю та науковою обґрунтованістю. Автор вдало поєднав системний, історичний, проблемний та хронологічний підходи з методами аналізу, синтезу, моделювання, контент-аналізу, порівняльного та статистичного аналізу, що дозволяє всебічно оцінити процеси політичної комунікації і формування політичної ідентичності. У висновках першого розділу чітко сформульовано ключові положення щодо природи політичної комунікації, її моделей та факторів розвитку, що створює надійну платформу для подальшого емпіричного дослідження в наступних розділах дисертації. Загалом, перший розділ характеризується високою теоретичною глибиною, логічною структурою та комплексним підходом, що позитивно впливає на якість і наукову значущість всієї дисертаційної роботи.

Другий розділ дисертації «Специфіка політичних комунікацій в Україні» комплексно досліджує український політичний простір, враховуючи історичні, соціокультурні та технологічні чинники, що вплинули на формування моделей політичного діалогу, структуру політичної культури та процеси політичної соціалізації. Особлива увага приділена поєднанню історичної ретроспективи та сучасних трансформацій, що дозволяє простежити еволюцію політичної комунікації від початку незалежності України до сьогодення. Розділ чітко структурує національну політичну комунікацію за двома ключовими напрямками: забезпечення діалогу в межах електорального процесу та забезпечення взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства. Такий підхід демонструє глибоке розуміння автором механізмів політичного впливу та ролі комунікацій у різних сферах політичного життя. Висвітлення етапів розвитку електорального процесу та підетапів політичних технологій, зокрема після Помаранчевої революції, Революції Гідності та у період воєнного стану, показує системну роботу над хронологічною структурою змін і трансформацій, що робить дослідження максимально наочним та обґрунтованим.

Особливою позитивною рисою розділу є увага до новітніх форм політико-комунікаційних взаємодій, таких як електронні петиції, бюджет участі, цифрові консультації, онлайн-активність громадян, соціальні мережі та месенджери. Автор обґрунтовано демонструє, як сучасні цифрові платформи сприяють демократизації політичного діалогу, наближенню процесу прийняття рішень до суспільства, мобілізації протестних рухів та формуванню громадської думки через візуально насичений контент, меми, хештеги та інтернет-флешмоби. Водночас автор об'єктивно відзначає ризики, пов'язані з неконтрольованим характером нових медіа, поширенням дезінформації та пропаганди, маніпуляцією емоціями користувачів, координацією радикальних наративів та загрозами інформаційній безпеці.

Розділ демонструє високий рівень практичної значущості дослідження. Автор враховує актуальні виклики воєнного часу та зовнішньої інформаційної агресії РФ, підкреслює необхідність подальшого розвитку правових та інституційних механізмів регулювання соціальних медіа в Україні. Використання ретельного аналізу нормативної бази, соціальних медіа та цифрових платформ забезпечує повноту та наукову обґрунтованість розділу, а міждисциплінарний підхід сприяє комплексному розумінню політичної комунікації в українському суспільстві. Загалом, другий розділ дисертації відзначається системністю, глибиною аналізу та науковою цінністю. Він успішно поєднує

історичний контекст, сучасні тенденції та цифрові трансформації, що робить його вагомим внеском у вивчення політичних комунікацій в Україні та закладає надійну базу для практичних і прикладних висновків у наступних частинах дисертації.

Третій розділ дисертації «Вплив політичних комунікацій на конструювання політичної ідентичності в умовах російської військової агресії» системно аналізує механізми формування української політичної ідентичності на державному та громадському рівнях, враховуючи роль соціальних медіа, політичних символів та мережевих механізмів консолідації. Підрозділ 3.1 «Комунікаційні фактори формування української політичної ідентичності в умовах війни» досліджує, як російська військова агресія стала каталізатором потреби у формуванні нової консолідованої української політичної ідентичності, що дозволяє відмежуватися від символів та цінностей «руського миру». Висвітлено дві ключові площини розбудови ідентичності: державну, що передбачає реалізацію державного курсу, та громадську, де активну роль відіграють ініціативи громадянського суспільства та соціальні медіа. Особливо позитивно слід відзначити комплексний підхід до аналізу комунікаційних факторів: політичної культури, символів (зокрема образів добровольця та волонтера), політичних свят, політики пам'яті та мережевих механізмів консолідації громадян. Автор демонструє, що соціальні медіа і месенджери слугують ефективною платформою для поширення нових концептів, формування політичного порядку денного та мобілізації суспільства, при цьому об'єктивно відзначає ризики фрагментації ідентичностей та потенційної поляризації.

Підрозділ 3.2 «Політична ідентичність як об'єкт впливу в гібридній війні РФ проти України» вирізняється високим науковим рівнем та практичною значущістю, адже автор системно досліджує складні механізми інформаційного та психологічного впливу на політичну ідентичність українців у контексті гібридної війни. У підрозділі чітко визначено два основні напрями російського впливу: підрив формування консолідованої української політичної нації серед громадян України та делегітимізація української політичної ідентичності в очах міжнародної спільноти та громадян РФ. Автор ретельно окреслює соціальні групи, на які спрямовані інформаційні кампанії: населення підконтрольних територій, мешканці тимчасово окупованих регіонів, громадяни РФ та іноземні аудиторії, зокрема європейські суспільства, демонструючи глибоке розуміння специфіки їхнього сприйняття та вразливості до пропаганди. Особливо позитивно слід відзначити комплексний підхід до аналізу інструментів впливу, який включає пропаганду, дезінформацію, маніпулятивні наративи, символічне насильство та інституційну інтеграцію окупованих територій у політичний, правовий, культурний та освітній простір РФ. Автор не лише систематизує ці впливи, а й пропонує обґрунтовані рекомендації щодо протидії ним з урахуванням специфіки кожної соціальної групи. Підрозділ вирізняється логічною структурою, глибиною аналітичного викладу та високим рівнем системності. Він успішно поєднує теоретичний аналіз політичної ідентичності з практичними аспектами протидії гібридним загрозам, що підкреслює наукову цінність та прикладну значущість дослідження, роблячи його вагомим внеском у сучасну політичну науку та практику інформаційної безпеки України.

Поряд із численними позитивними аспектами дисертаційної роботи доцільно відзначити окремі дискусійні моменти, що потребують уточнення або подальшого розвитку:

1. Вважаємо, що доцільно було б розширити емпіричну базу дослідження через залучення більшого масиву кількісних та якісних соціологічних даних та результатів емпіричних опитувань, що дозволило б посилити прикладний характер отриманих висновків.

2. У роботі основна увага приділена аналізу політичних комунікацій на загальносуспільному рівні, але майже не приділено уваги аналізу того, як політична ідентичність формується на рівні окремих соціальних груп та індивідів з урахуванням регіональних і соціально-демографічних особливостей. На нашу думку, важливо було б включити до аналізу мікрорівень.

3. Аналіз ролі соціальних медіа можна було б посилити більш детальним розглядом впливу алгоритмів цифрових платформ на формування політичних переконань громадян.

Однак зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і жодним чином не знижують загального високого науково-теоретичного рівня дисертаційної роботи та її значущості для розвитку вітчизняної політичної науки.

Таким чином, дисертаційна робота Кухоцької Тетяни Григорівни на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», виконана за спеціальністю 052 «Політологія», повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), та може бути представлена до захисту на засіданні разової спеціалізованої вченої ради.

Тетяна КУХОЦЬКА: Шановно пані Тетяно, дякую за ґрунтовну рецензію на мою дисертаційну роботу.

Дякую за цінне зауваження щодо доцільності розширення емпіричної бази дослідження. Залучення додаткових кількісних та якісних емпіричних опитувань могло б посилити прикладний вимір дослідження. Однак у межах дисертаційної роботи було використано доступні результати соціологічних досліджень, аналітичні матеріали та контент-аналіз медіа, що дозволило забезпечити достатньо високу емпіричну верифікацію теоретичних положень.

У дисертації основний акцент зроблено на макрорівні політичних комунікацій, хоча треба зазначити що у роботі частково враховано соціально-демографічні та регіональні особливості (тобто мікрорівень політичних комунікацій) через аналіз електоральних процесів і комунікаційних стратегій на різних етапах розвитку нашої країни. Погоджуюся, що детальний мікрорівневий аналіз може стати перспективним напрямом для подальших наукових розвідок, однак фокус на ньому не передбачено визначеними метою та науковими завданнями дисертації.

Щодо останнього зауваження, то маю погодитися, що алгоритмічний вимір цифрових платформ є важливим фактором сучасних політичних комунікацій. У дисертації це явище частково було розглянуто в контексті дезінформації, маніпулятивних наративів та ризиків фрагментації політичної ідентичності. Однак враховуючи обмежений обсяг дисертації не було можливості комплексно приділити увагу цьому питанню. Розширення цього аспекту розглядається як перспективний напрям подальших досліджень, що може бути реалізований у майбутніх публікаціях.

В обговоренні дисертаційної роботи взяли участь:

Доктор політичних наук, професор Костянтин БАЛАБАНОВ, доктор історичних наук, професор Ірина ГРІДІНА, кандидат політичних наук, доцент Максим БУЛИК, кандидат історичних наук, доцент Сергій ПАХОМЕНКО, кандидат історичних наук, доцент Юлія КОНСТАНТИНОВА, кандидат політичних наук, доцент Анастасія ТРОФИМЕНКО, кандидат політичних наук, доцент Тетяна ІВАНЕЦЬ.

В обговоренні дисертаційної роботи взяли участь:

Кандидат політичних наук, доцент **Максим БУЛИК:**

Почну за традицією, шановні колеги. Робота дуже цікава, робота надзвичайно актуальна. Роль комунікацій у формуванні політичної ідентичності є непересічною й потребує значно уваги з боку академічної спільноти та громадськості, особливо в умовах російського вторгнення, що перетворилося на екзистенційну загрозу самому існуванню

України та української нації. Інформаційна експансія, пропаганда тощо стали важливим чинником війни Росії проти України, тому ми маємо докладати значних зусиль до організації протидії цим процесам на всіх рівнях. Враховуючи вищесказане, хочу підтримати Тетяну Кухоцьку та буду закликати до цього колег.

Доктор історичних наук, професор Ірина ГРІДНА:

Шановні колеги, шановно пані Тетяно, тема дисертації вирізняється оригінальністю, нестандартністю, викликає дискусію. Робота ґрунтовна, використана потужна джерельна та наукова база, дані цікаві висновки. Тому я безперечно буду підтримувати, я дуже рада, що у нас на кафедрі з'являються от саме такі теми і проблеми.

Кандидат історичних наук, доцент Юлія КОНСТАНТИНОВА:

Так, дійсно, от хочу підтримати Ірину Миколаївну і наших молодих дослідниць, в плані того, що теми ці актуальні, це не про якісь абстрактні там теоретизовані явища, які ми там уточнюємо і так далі. Навпаки, вони дійсно на часі, це те, що нам всім болить, мабуть, тому у нас таке бурхливе обговорення. Отже, робота є актуальною і в цілому вона відповідає вимогам. Ми мали змогу з нею ознайомитись заздалегідь і я буду підтримувати її.

Доктор політичних наук, професор Костянтин БАЛАБАНОВ

Також не можу не приєднатися до всіх попередніх спікерів, дуже актуально, дуже своєчасно, дуже важливо. Хотілось, щоб основні результати дослідження були не просто застосовані в академічному середовищі, але й знайшли свою доцільність у практичних процесах, пов'язаних із розвитком української політичної ідентичності. Робота дійсно актуальна, вона цікава, тому я буду голосувати за. Дякую.

Кандидат політичних наук, доцент Тетяна ІВАНЕЦЬ

Можна дійсно зазначити, що сьогоднішні відповіді, сьогоднішня презентація цієї роботи свідчить про достатній рівень знань здобувачки. Робота виконана на високому рівні. Вона має наукове значення, вона має практичне значення. Тетяна достатньою мірою здійснила апробацію основних положень. Пункти положень наукової новизни оприлюднені в публікаціях здобувачки. Нею виконані вимоги, стосовно рівня здобуття доктора філософії. Тому, я доєднаюсь до колег, я буду підтримувати цю роботу. Робота дійсно актуальна, вона цікава, тому я буду голосувати за. Дякую.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
КУХОЦЬКОЇ Тетяни Григорівни
на тему «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія – Маріупольський державний університет, м. Київ, 2026.

У дисертаційній роботі обґрунтовано дослідження політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності українського суспільства в умовах російської агресії.

Актуальність дослідження. У XXI столітті політичні комунікації перетворилися на один із ключових елементів функціонування сучасних політичних систем. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, цифровізація політичної сфери, поширення соціальних медіа, трансформація традиційних медіасистем і поява нових комунікаційних платформ суттєво змінили структуру політичної взаємодії, механізми формування громадської думки та процеси політичної соціалізації. На сьогодні політичні комунікації окрім традиційних функцій, таких як передача політичної інформації, легітимація влади, інтеграція суспільства, мобілізація громадянської участі, формування політичної лояльності та підтримки демократичних цінностей, додатково виконують нові функції, а саме конструювання символічних реальностей, політичних нарративів та політичних ідентичностей.

В сучасному науковому дискурсі політична ідентичність розглядається саме як динамічний соціально-політичний конструкт, що формується у процесі комунікативної взаємодії політичних акторів, медіа, громадянського суспільства та інститутів влади. Тому в умовах, коли в глобальному політичному просторі посилюється роль інформаційно-комунікаційних впливів як інструментів політичної боротьби, маніпуляції, дезінформації та когнітивної війни, актуалізується проблема політичної ідентичності як об'єкта цілеспрямованого впливу.

В українських реаліях проблема політичних комунікацій та політичної ідентичності набула особливої значущості внаслідок російської військової агресії, яка має гібридний характер і поєднує військові, інформаційні, психологічні, політичні та кібернетичні інструменти впливу. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році суттєво посилює роль інформаційно-комунікаційного виміру війни, зробивши політичні комунікації ключовим полем протистояння. На сьогодні російська агресія супроводжується масштабними кампаніями дезінформації, пропаганди та маніпулятивних комунікаційних стратегій, спрямованих на дестабілізацію українського суспільства, підрив довіри до державних інститутів, делегітимацію української державності та розмивання української політичної ідентичності. У таких умовах політична ідентичність виступає не лише соціокультурним і політичним феноменом, а й стратегічним ресурсом національної безпеки, чинником суспільної консолідації та стійкості політичної системи.

Сучасні політичні комунікації в Україні характеризуються поширенням нових форм і механізмів взаємодії між владою та суспільством в умовах зростання ролі цифрових медіа, соціальних мереж і месенджерів, що призводить до трансформації традиційних моделей політичної участі, політичної мобілізації та політичної соціалізації. До того ж ці нові канали політичної комунікації стають полем інформаційної боротьби, що посилює потребу в науковому аналізі їхнього впливу на процеси політичної ідентифікації та конструювання політичної ідентичності.

Попри значний обсяг наукових досліджень у сфері політичних комунікацій і політичної ідентичності, проблема їх взаємозв'язку в контексті зростання впливу інструментів цифрового середовища на політичні процеси в суспільстві та трансформації політичної публічної сфери в умовах активізації гібридної війни з боку РФ залишається

недостатньо вивченою у вітчизняній політичній науці. Це зумовлює необхідність комплексного теоретико-методологічного та емпіричного аналізу політичних комунікацій як системного фактора формування політичної ідентичності в сучасній Україні, що підтверджує актуальність даної дисертації в теоретичному вимірі. Що стосується актуальності в прикладній сфері, то вона обумовлена практичною значущістю отриманих результатів для розробки ефективної державної інформаційної та комунікаційної політики у сфері протидії інформаційно-психологічним загрозам, зміцнення національної єдності та демократичної політичної культури в умовах російської військової агресії та постконфліктного розвитку України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася у рамках комплексної теми «Актуальні проблеми світових політичних процесів» (державний реєстраційний номер: 0122U001563) кафедри політології та міжнародних відносин Маріупольського державного університету. Внесок автора у розробку зазначеної теми полягає в аналізі ролі політичних комунікацій у формуванні, просуванні та захисту політичної ідентичності української держави в умовах російської агресії, яка зокрема передбачає ідеологічний складник у форматі ідеологічної концепції «руського миру».

Ступінь дослідження. В межах дослідження задля досягнення поставлених наукових завдань було опрацьовано різноманітні наукові праці закордонних та вітчизняних авторів, в межах яких було виокремлено декілька тематичних груп. По-перше, це наукові розвідки, присвячені теоретичним засадам політичної комунікації. Комплексне уявлення про наявні теоретичні підходи до розуміння феномену політичної комунікації дали роботи М. Остапенко, Д. Мак-Квейла, Д. Ліллера, І. Пронзи, К. Дойча, Дж. Хабермаса, Дж. Блумлера, Г. Почепцова, Ю. Бокоч, І. Бахова, О. Сусської, Р. Швартценберга, І. Силантьєвої, Є. Архипової, Н. Дмитренко.

По-друге, наукові роботи, присвячені особливостям політичної комунікації в Україні. В межах цієї групи наукових праць треба виокремити роботи, присвячені виборчим процесам в Україні та еволюції методів політичної комунікації в різні періоди, таких авторів як О. Поліщук, О. Чубатенко, О. Онищенко, Ю. Дмитришин, Ю. Шведа, І. Лесечко, В. Таран, Є. Куценко, Г. Стадник, А. Бахметьєв, Н. Панасенко, О. Старовойтенко, М. Месюк, І.Рибак, Т. Кадлубович, І. Пуцята, Н. Островська, Р. Білоус, Т. Єршова

По-третє, наукові праці, присвячені дослідженню питань, пов'язаних з політичною ідентичністю. Серед них дослідження, в яких розкриваються теоретичні аспекти політичної ідентичності як соціально-політичного феномену, таких дослідників як Дж. Гроув, Р. Ремі, Г. Зейглер, Дж. Юнг, В. Міттал, Ю. Джуянді, Р. Рамадхані, І. Сіхіді, Д. Сухерманто, С. Салахудін, М. Каміл, А. Ромадан, С. Хейворд, Р. Ватсон, М. Фейнберг, А. Туллет, З. Менш, В. Харт, С. Готліб, Х. Дхабхай, Є. Соснюк, К. Нолан-Гарсія, М. Інклан, Р. Коллінз, Д. Мандель, С. Шівіола, Ц. Цінь, Ду Цюй, Ден Юй, Б. Чжан, С. Сунь.

При всьому цьому окремим предметом наукового дослідження поки що не стали питання, пов'язані з комплексним аналізом ролі сучасних інструментів політичної комунікації у формуванні консолідованої політичної ідентичності українців в умовах російської військової агресії з широким застосуванням РФ інструментарію гібридної війни для поширення ідентичності «руського миру» та блокування процесів формування українською державою власної політичної ідентичності.

Окрім наукової літератури в межах роботи для досягнення поставлених наукових задач використовувалася велика кількість джерел, серед яких законодавчі акти, які регулюють процеси в досліджуваних нами сферах, аналітичні звіти та результати соціологічних досліджень, офіційні сайти організацій та проєктів, які дотичні до сфер політичної комунікації та політичної ідентичності сторінки, канали та групи в соціальних мережах та месенджерах.

Об'єктом дисертаційної роботи виступає політична комунікація.

Предметом дослідження – політична комунікація як фактор формування політичної ідентичності.

Хронологічні межі дослідження. Дослідження комплексно розглядає трансформацію політичної комунікації в українському суспільстві на різних етапах починаючи з 1991 року, коли Україна здобула незалежність, та до 2025 року включно. Особлива увага приділена змінам в динаміці процесів в комунікаційній та ідентичнісній сферах, які відбулися після початку російської агресії проти України у 2014 році та після повномасштабного російського вторгнення у 2022 році. Подібний підхід дозволив з'ясувати не лише особливості політичної комунікації в сучасній Україні, але й проаналізувати причини та передумови формування саме таких форматів та особливостей, які є характерними для нашого сучасного суспільства.

Мета дисертаційної роботи – на основі комплексного дослідження визначити роль політичної комунікації в формуванні сучасної української політичної ідентичності, зокрема в умовах російської військової агресії.

Досягнення цієї мети передбачало виконання наступних наукових завдань:

- дослідити теоретико-методологічні підходи до визначення категорії «політична комунікація» з урахуванням міждисциплінарності цього феномену та особливостей визначеного об'єкта та предмету дослідження;

- проаналізувати стан наукової розробки теми та джерельну базу, сформувати методологічну платформу дослідження;

- визначити основні механізми політико-комунікаційних взаємодій в українському суспільстві та їхню характерну специфіку на різних етапах історичного розвитку;

- з'ясувати роль соціальних мереж та месенджерів в політичній комунікації, виокремивши переваги та основні потенційні загрози для безпеки українського суспільства;

- схарактеризувати основні комунікаційні фактори формування української ідентичності в умовах війни, виявити специфіку їхнього впливу, недоліки та переваги окремих комунікаційних інструментів;

- дослідити політичну ідентичність як об'єкт впливу в гібридній війні РФ проти України, зокрема визначити основні задачі, напрями та соціальні групи, на які РФ спрямовує свій вплив в цій сфері, інструменти та технології просування ідентичності «руського миру»;

- сформувати рекомендації щодо протистояння російській агресії у сфері політичної ідентичності з урахуванням специфіки російського впливу на різні соціальні групи.

Методи дослідження. Дослідження передбачало комплексний підхід до вивчення проблеми з поєднанням низки загальнонаукових та спеціальних методів для досягнення поставлених мети та наукових задач. Робота спиралася на системний підхід, в межах розвідки застосовувався історичний принцип, принцип наукової об'єктивності, термінологічний аналіз. Серед загальнонаукових методів, використаних у роботі, можна виокремити аналіз, синтез та моделювання. Серед спеціальних методів треба відзначити соціологічні методи, а саме вторинний аналіз соціологічних даних. Важливим для розвідки був контент-аналіз (кількісний та якісний) – він застосовувався при роботі з офіційними документами (закони, розпорядження, накази тощо), матеріалами зі сторінок та офіційних сайтів політиків, громадських активістів, військових, громадських організацій. Для вивчення наявних тенденцій у сфері політичних комунікацій застосовувалися такі методи як моніторинг та порівняльний аналіз. При роботі з числовими даними використані методи математичного та статистичного аналізу. Для вироблення рекомендацій щодо протистояння впливу російської пропаганди, спрямованого на руйнування політичної ідентичності української нації, застосовувався прогностичний метод. Матеріал дослідження було викладено за проблемним принципом, що найбільш відповідало поставленим науковим задачам. В межах окремим тематичних блоків матеріал було розміщено в хронологічному порядку.

Наукова новизна одержаних результатів. Сформульовані наукові результати, положення та узагальнення мають наукову новизну, що полягає у наступному:

Вперше:

- здійснено комплексний аналіз політичних комунікацій як фактору формування політичної ідентичності;

- з'ясовано, що ідентичнісний складник війни РФ проти України включає два основних процеси, які спрямовані на різні групи населення та передбачають застосування різних стратегій та різні канали впливу: протидія процесам формування консолідованої ідентичності української політичної нації (об'єктом впливу є громадяни України, зокрема і на тимчасово окупованих територіях) та перешкодження сприйняттю українців як консолідованої політичної нації з власною політичною ідентичністю (об'єктом впливу є населення РФ та іноземних держав, перш за все, союзників України).

- запропоновано методи протидії деструктивному впливу з боку РФ у сфері політичної ідентичності з урахування специфіки грізних груп адресатів: громадяни України на контрольованих Києвом територіях; населення тимчасово окупованих територій; населення РФ; населення іноземних держав (перш за все Європи та інших союзників України).

Удосконалено:

- розуміння базових поняттєвих категорій з тематики дослідження, зокрема таких понять як «політична комунікація», «політична ідентичність», «соціальні медіа», «пропаганда», «політична культура»;

- класифікацію основних інструментів політичної комунікації з урахуванням останніх тенденцій, зокрема поширення впливу соціальних медіа та штучного інтелекту, класифікацію основних структурних елементів політичної ідентичності;

- типологізацію етапів розвитку політичної комунікації в Україні – на основі систематизації чинних підходів розроблена авторська періодизація етапів розвитку політичної комунікації в Україні.

Отримали подальший розвиток:

- наукове осмислення політичної комунікації, її особливостей в сучасному світі, вплив новітніх технологій на її еволюцію, основні переваги та потенційні виклики та загрози;

- обґрунтування основних засад гібридної війни, зокрема специфіки її реалізації проти України, еволюція, інструментарій, механізми;

- дослідження політичної ідентичності української нації, її місце в політичних процесах та стратегії національної безпеки, проблема пострадянської ідентичності.

Практичне значення отриманих результатів. Теоретичні положення, висновки та узагальнення дисертаційної роботи можуть використовуватися органами місцевого самоврядування, виконавчої влади та іншими стейкхолдерами в процесі формування єдиного підходу щодо розбудови політичної ідентичності (як на рівні держави, так і на рівні окремих територіальних громад), розробки підходів до протистояння російській дезінформації та маніпуляції, розробки комплексної стратегії щодо захисту української політичної ідентичності від гібридної агресії РФ, формування позитивного іміджу України в країнах Європи, роботи з населенням тимчасово окупованих територій.

Положення та матеріали дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес, під час підготовки навчального контенту та розробки методичної літератури, викладання дисциплін: «Політичні процеси та політичні відносини», «Політологія», «Соціологія», «Політичні комунікації», «Політична психологія», «Політична культура» тощо (довідка № 01-30/75.1 від 23.02.2026 р.).

Особистий внесок автора. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, основні наукові положення, новизна та висновки, сформульовані визначення основних понять отримані безпосередньо автором та є особистим внеском здобувача в розробку теми дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи були презентовані та обговорені на наукових та науково-практичних конференціях: XXVII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Ліон (Франція), 2022 р.); XXV підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2023 р.); Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ» (June 23, 2023; Oxford, UK); The 25th International scientific and practical conference «Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends» (San Francisco, USA, June 27 – 30, 2023); XXVI підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2024 р.); XXVII підсумкова науково-практична конференція викладачів МДУ «Актуальні проблеми науки та освіти» (м. Київ, 2025 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» (м. Київ, 24 квітня 2025 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 11 наукових робіт, зокрема, 4 статті у періодичних наукових фахових виданнях України з політології, 7 публікацій у матеріалах наукових та науково-практичних конференцій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях

1. Кухоцька Т. Г. Вплив технологій штучного інтелекту на сучасні політичні комунікації: перспективи та виклики. *Регіональні студії*. 2024. № 38. С. 85—89. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2024.38.13> (дата звернення: 01.02.2026).
2. Кухоцька Т. Г. Особливості впливу Telegram на громадські настрої українців в умовах російської збройної агресії. *Регіональні студії*. 2025. № 41. С. 57—60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.41.9> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Кухоцька Т. Г. Політичний стереотип як інструмент російської гібридної війни проти України. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Історія. Політологія. 2025. № 42. С. 82—89. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2830-2025-15-42-82-89> (дата звернення: 01.02.2026).
4. Кухоцька Т. Г. Політичні свята як різновид політичного ритуалу в контексті формування української політичної ідентичності в умовах російської агресії. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2025. № 61. С. 377—383. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.61.44> (дата звернення: 01.02.2026).

Тези доповідей

1. Кухоцька Т. Г. Вплив війни на засоби масової інформації як частини політичної комунікації в Україні. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXVII Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. І. В. Харченко, Є. О. Романенка. м. Ліон (Франція): ГО «ВАДНД», 07 грудня 2022 р. С. 269—273. URL: <https://perspectives.pp.ua/public/site/conferency/conf-27.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
2. Кухоцька Т. Г. Роль соціальних мереж в політичних комунікаціях в контексті військової агресії росії проти України. *Актуальні проблеми науки та освіти*: збірник матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М. В. Трофименка. К.: МДУ, 2023. С. 155—157. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2023/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
3. Кухоцька Т. Г. Російська пропаганда в політичній комунікації під час війни. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (June 23, 2023; Oxford, UK), PP. 193—194. <https://doi.org/10.36074/logos-23.06.2023.51> (дата звернення: 01.02.2026).

4. Кухоцька Т. Г. Роль Телеграму у політичній комунікації під час війни. *The 25th International scientific and practical conference "Theoretical foundations of scientists and modern opinions regarding the implementation of modern trends"* (June 27 – 30, 2023) San Francisco, USA. International Science Group. 2023. С. 376—380. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/06/THEORETICAL-FOUNDATIONS-OF-SCIENTISTS-AND-MODERN-OPINIONS-REGARDING-THE-IMPLEMENTATION-OF-MODERN-TRENDS.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
5. Кухоцька Т. Г. Інструменти політичної комунікації. Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXVI підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М. В. Трофименка. К. : МДУ, 2024. С. 154—156. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2024/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).
6. Кухоцька Т. Telegram в структурі політичній комунікації сучасної України. *Актуальні проблеми науки та освіти: збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М. В. Трофименка. К. : МДУ, 2025. С. 147—149. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2025/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).*
7. Кухоцька Т. Г. Еволюція політичних комунікацій в сучасному світі: основні етапи та їх характерні риси. *Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 квітня 2025 р.) / під заг. ред. М. Трофименка. К. : МДУ, 2025. С. 57—59. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/pages/conferences/2025/%D0%A1%D1%83%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%A5%D0%A5%D0%86%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D1%82%D1%96.pdf> (дата звернення: 01.02.2026).*

Характеристика особистості здобувача.

Кухоцька Тетяна Григорівна, народилася 16 вересня 1979 року в м. Рівне Рівненської області.

У 2004 році закінчила Львівський національний університет імені Івана Франка; спеціальність – журналістика й отримала кваліфікацію – журналіст. Загальний стаж роботи – 29 років 6 місяців. На сьогодні обіймає посаду менеджера із взаємодії з органами державної влади SCM.

Індивідуальний план здобувачка виконувала своєчасно та в повному обсязі. За термін навчання опубліковані статті у фахових виданнях України, закордонних наукових виданнях, тези в матеріалах конференцій, науково-практичних конференцій всеукраїнського та міжнародного рівнів. Роботу виконано під керівництвом доцента кафедри політології та міжнародних відносин, к.політ.н., доцента Трофименко Анастасії Вікторівни.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

За рекомендацією рецензентів пропонується: відповідно до п. 15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується наступний склад разової ради:*

Голова ради:

ГРІДІНА Ірина Миколаївна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин МДУ.

Рецензенти:

ПАХОМЕНКО Сергій Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин МДУ;

ІВАНЕЦЬ Тетяна Мирославівна, кандидат політичних наук, доцент, завідувачка кафедри філософії та соціології МДУ.

Офіційні опоненти:

НОВАКОВА Олена Вікторівна, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

КАРЧЕВСЬКА Олена Василівна, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових та суспільно-політичних дисциплін Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля.

У результаті попереднього аналізу і перевірки дисертації, публікації основних результатів дослідження Кухоцької Тетяни Григорівни на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» зі спеціальності 052 Політологія

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кухоцької Тетяни Григорівни на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кухоцької Тетяни Григорівни відповідає спеціальності **052 «Політологія»** та вимогам **Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), а також пп. **6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Кухоцької Тетяни Григорівни на тему: «Політичні комунікації як фактор формування політичної ідентичності» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 Політологія.

4. Рекомендувати Вченій раді Маріупольського державного університету затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

ГРІДІНА Ірина Миколаївна, доктор історичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин МДУ.

Рецензенти:

ПАХОМЕНКО Сергій Петрович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин МДУ;

ІВАНЕЦЬ Тетяна Мирославівна, кандидат політичних наук, доцент, завідувачка кафедри філософії та соціології МДУ.

Офіційні опоненти:

НОВАКОВА Олена Вікторівна, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

КАРЧЕВСЬКА Олена Василівна, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри господарсько-правових та суспільно-політичних дисциплін Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації здобувача ступеня доктора філософії Кухочької Тетяни Григорівни:

«За» – 8;

«Проти» – немає;

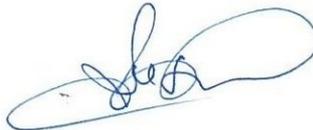
«Утримались» – немає.

Декан історичного
факультету, к.і.н., доцент

Юлія КОНСТАНТИНОВА

Головуючий на засіданні,
к.політ.н., доцент

Максим БУЛИК

Секретар,
лаборант кафедри
політології та міжнародних
відносин

Наталя ГОНЧАРЕНКО